

Bylo pondělí 6. července 1885, když do Pasteurovy laboratoře vstoupili tři lidé: žena v šatu chudé Alsasanky, muž v nedělních šatech zámožnějšího venkovana a chlapec s obvázanou rukou.

Chlapec – devítiletý Joseph Meister, Alsasanka – jeho matka, oba z obce Steige u Maisongouttu. Muž: obchodník se smíšeným zbožím Theodor Vonné z obce Maisongoutte v Alsasku (od roku 1870 součásti Německé říše). A toto byl jejich příběh:

Předevčírem ráno šel chlapec přes pole do školy. Cestou ho napadl a srazil pes. Pes by dítě asi rozsápal, kdyby mu nepřišel na pomoc náhodný chodec. Zedník – příjmení tohoto statečného a předuležitého člověka znělo Henrion – přiběhl a železnou tyčí psa bil tak dlouho, až zvíře pustilo chlapce a uteklo. Později se ukázalo, že pes běžel domů a napadl svého pána, Theodora Vonného. Vonné strhl ze zdi pušku a psa zastřelil. Zedník donesl krvácející a psími slinami zbrocené dítě k jeho rodičům, kteří chlapce primitivním způsobem ošetřili. Theodor Vonné měl tolik rozumu, že zavolal zvěrolékaře. Pitva ukázala, že pes byl nepochybně vzteklý.

To bylo v sobotu večer. Teď se Meisterovi lekli a jeli s dítětem do nejbližšího městyse, do Villé, k francouzskému lékaři dr. Weberovi. Lékař dezinfikoval rány karbolem, obvázal je a řekl paní Meisterové: „Jedte do Paříže – k doktoru Pasteurovi. Ne, není to lékař – ale snad dokáže něco, co určitě žádný lékař na světě nedokáže. Jedte do Paříže, doptejte se Ulmské ulice, jděte do Vysoké školy vědecké a poproste doktora – jmenuje se Pasteur, to si jistě zapamatujete – aby se vám na chlapce podíval. Snad vám ho zachrání – nikdo jiný na celém světě to nemůže udělat.“

A tak, díky neznámému zedníku, zůstal chlapec naživu, a díky venkovskému lékaři doktoru Weberovi – jinak také neznámému – stál teď chlapec před Pasteurem, který pro změnu stál před osudovou otázkou: Vyzkoušet očkovací látku na člověku – nebo nevyzkoušet?

Bylo mnoho důvodů pro rozhodnutí kladné: Pasteur sám věřil skálopevně v účinnost své očkovací látky. Věřil, že by dítě mohl zachránit. Věděl, že dítě bylo nakaženo vzteklinou – a že tudíž musí zemřít hroznou smrtí („Nikdy si nezvyknu vidět umírat mla-

dé lidi“). Dítě je z Alsaska, země odtržené od Francie, země čekající na návrat k Francii. Nad Pasteurovým pracovním stolem visí na zdi symbolický obraz, smutná žena v alsaském národním kroji. Dívá se do očí tomu, kdo se dívá na obraz. Název obrazu: *Elle attend* – Čekající.

Žena zosobňující Alsasko teď najednou v Pasteurově pracovně není sama.

Živá alsaská žena tu stojí – a rovněž čeká. Bledá, s očima, které už nemohou plakat, tu stojí a čeká, co řekne ten doktor, který sice není lékař, ale je jediný na světě, kdo může zachránit její dítě.

Pasteur přemýšlí – je mnoho důvodů, proč chce dítě očkovat – proč chce za vozem s nemocí poslat rychlý vůz se záchranou, vůz, jenž by předjel náklad smrti a zahradil mu cestu k mozku. Ale je tu jeden důvod záporný, jenž vyváží všechny kladné: je tu tisícina procenta možnosti, že dítěti injekcemi ublíží. Pasteur věřil v první zákon Hippokrata, otce evropského lékařství: První povinností lékaře jest: Neublížit nemocnému! To jest: Nemůžeš-li mu pomoci, alespoň mu neuškod!

Pasteur se dívá na chlapce – jeho zranění jsou očividná, krev prosakuje obvazem na ruce a na nohou.

„Co se stalo vám?“ ptá se Pasteur Theodora Vonného, jenž zde rozčileně přešlapuje. „Pes mě chňapl do paže,“ odpovídá Vonné. „Prokousl vám kabát a košili?“ – „Ne, neprokousl.“ – „Ukažte, prosím.“

Theodor Vonné si vyhrnuje rukáv. Má na předloktí zhmožděninu, ale kůže je neporušená. Opravdu neporušená.

Pasteur: „Látka kabátu a plátno košile vsákly psí slinu. Spalte kabát a košili, které jste měl na sobě, když vás pes chňapl. Nic vám nebude. Můžete jet zpátky domů.“ (Theodor Vonné sotva stačí poděkovat a pozdravit, jak peláší z tohoto prostředí zkumavek.)

„A vy, paní, tu prosím s chlapcem zůstaňte. Na chlapce se podívají profesori.“

Dva profesory lékařství povolal Pasteur, dva z toho nevelkého počtu těch, kteří věřili v mikroby a stali se prvními lékaři

mikrobiology Francie. Byli to dr. Jacques-Joseph Grancher, profesor vnitřního lékařství, tehdy dvaadvacetiletý, a tmavovlasý šedesátník dr. Edmé Félix Alfred Vulpian, kdysi žák Flourense staršího, profesor dětské neurologie, člen Akademie lékařských věd.

Oba lékaři mladého Meistera prohlédli a zjistili, že utrpěl čtrnáct zranění na ruce a na nohou. Oba lékaři vyslovili přesvědčení, že dezinfekce ran, provedená dvanáct hodin poté, co dítě bylo kousnuto, nikterak nemohla zabránit nákaze, jež byla krví zatím už roznesena po celém organismu. Grancher i Vulpian nabyli přesvědčení, že dítě propadlo smrti. Vzhledem k tomu se vyslovili pro injekce protivzteklinovou látkou – neboť skýtaly jedinou naději. A nemohly zhoršit osud dítěte propadlého smrti.

Pasteur dal pro paní Meisterovou a její dítě připravit pokoj v budově „normálky“ („...nač byste platila pokoj v nemocnici...“), vzkázal domů do služebního bytu, že se až do odvolání má vařit pro dvě osoby navíc – a šel připravit první z dvanácti injekcí. Profesoři zatím přiložili chlapci nové obvazy na rány.

S nekonečnou péčí, za fantastických bezpečnostních opatření rozmělnil Pasteur kousek míchy po králíku zahynulém před 14 dny na vzteklinu – a profesor Grancher dal polekanému kloučkovi první injekci. Než stačil Pepík Meisterů pořádně natáhnout moldánky, bylo po všem.

Tak začalo nejhroznějších dvanáct dnů a nocí v životě Louise Pasteura. Zatímco chlapec Joseph Meister, výborně navečeřený, spokojeně usnul s darovaným morčátkem v náručí, převracel se Louis Pasteur na loži z boku na bok. Občas vstal, oblékl župan a asistenti slyšeli to známé vlek-ráz, vlek-ráz, vlek-rá-áz, když došlo na vyviklanou dlahu. Hodiny prochodil Pasteur po chodbách „normálky“ – hodiny proležel na lůžku, nemoha usnout. Neublížil tomu dítěti?

Počínaje třetím dnem vládl budovou, prázdninově prázdnou, Joseph Meister už neomezeně a svrchovaně. Pasteura vítal ráno hubičkou a způsobným „dobré jitro, milý pane Pasteure“, dostal od dr. Granchera injekci (které se už vůbec nebál) a odebral se na inspekci zdravého oddělení „zvěřince“ v podzemí. Krmil králíky, slepice, bílé myši, morčata a pejsky a každou chvíli se ozva-

lo: „Milý pane Pasteure – tenhle králík je takový chytrý, mohl by patřit mně? A tady ten pejsek? A ty myšičky?“ – „Mohly,“ odpovídal Pasteur, který chodil za chlapcem, „patří ti.“ – „A nestane se jim nic?“ – „Nic se jim nestane, chlapče.“ Za několik dní byl Pepík Meister majitelem spousty králíků a morčat a tuctu psů a vrhu myšek a morčat a spousty kuřátek – a museli bychom Pasteura milovat, i kdybychom o něm nevěděli nic jiného než toto: když chlapec za měsíc odjel, nemohl si ovšem ten zvěřinec vzít s sebou – ale všechna zvířata, která mu „patřila“, Pasteur poslal do Villeneuve l'Étang a tam v klidu dožila svůj život. Nic se jim nestalo.

Čím víc se blížily dny nejsilnějších injekcí, tím vzrušenější byl Pasteur. Přestal jíst, přestal vůbec spát, měl horečku. Pronásledovala ho představa, že chlapec zešílí, propadne vzteklině. Děsil se každé skvrnky, jež – pochopitelně – naskočila v místě vpichu; hrozil se, když chlapec bujně vyváděl (první stadium vztekliny se přece ohlašuje vzrušením!), hrozil se, když chlapec skotačením unavený seděl a byl zticha (příznakem vztekliny je přece duševní skleslost!).

Když hoch dostal injekci míchy staré jen jeden den – to jest injekci, která u neočkovaného tvora vyvolává vzteklinu – začali se paní Pasteurová a doktoři Grancher i Vulpian bát o Pasteurův život. Spojeným úsilím rodiny a lékařů se podařilo přimět Pasteura, aby odjel z Paříže. Do Arbois nechtěl – to je příliš daleko. Ale jel k zeťově rodině, která bydlela nedaleko Avallonu při hlavní trati Paříž – Lyon.

První dny byly pro Pasteura utrpením. Dusot kopyt na nedaleké silnici – hrčení povozu – zaklepání na domovní dveře – Pasteur pokaždé zbledl, až zesinal: bude to listonoš s telegramem z Paříže, že dítě onemocnělo.

Hodiny a hodiny prochodil Pasteur lesem – belhaje, klopýtaje. Jako věrný, tichý stín chodil s ním zeť.

Ráno bývalo lépe. Každého rána přicházel dopis od profesora Granchera: Chlapec je zdrav – Chlapci se vede dobře – Chlapci nechybí nic než jeho „milý pan Pasteur“.